

M I C A L E T T E A T R E

Propostes didàctiques

La princesa del desert

Elaborades per Manel Cubedo

LA PRINCESA DEL DESERT

DESCRIPCIÓ

Autor: *Rodolf Sirera*

Il·lustracions: *Paco Hernández*

Introducció i propostes d'escenificació: *Mamel Cubedo*

Edicions Bromera / Alzira, 1995.

Col·lecció: «MICALET TEATRE», núm. 4.

Format: 20'5 x 13 cm, 88 pàgs.

Enquadernació en rústica. Impressió en blanc i negre.

Edat: a partir de 12 anys. Encara que la història d'aquesta obra es troba ambientada en un lloc i en un temps exòtics per als adolescents actuals, el seu contingut no resulta allunyat dels interessos dels joves, perquè tracta, entre altres temes, de la necessitat de lluitar contra la tirania que esclavitzava els pobles. I això, evidentment, atrau sempre els joves per la seua natural rebellia. Per tant, la seua lectura pot estimular la reflexió crítica dels lectors que s'enfronten a la creació del seu propi món ètic.

L'ARGUMENT

Assegut a terra, Nabih, demana almoina a les persones que passen a prop seu en un dels carrers de la ciutat de les mil fonts, al regne dels tawari. Hassan, un xiquet menut i espavilat, amic de Nabih, acudeix al seu costat amb un meló d'Alger que li ofereix en canvi d'una història. Nabih accepta la proposta del xiquet, encara que primer li reprotxa el fet de no haver anat a l'escola. La història que conta Nabih comença com us expliquem a continuació.

La caravana dels mercaders Abdul i el seu fill Omar, arriba a un oasi on els camells es recuperen del llarg camí recorregut, però el descans dels viatgers es desbarata: Abdul, descobreix un home

que ha sigut, probablement, assassinat per uns bandolers. Entre les seues pertinences, Omar troba una botella, de l'interior de la qual apareix un geni. El geni és un missatger d'Alí, l'home mort, i la història que conta parla del regne d'Arwan, situat darrere les muntanyes de la Lluna. Arwan és un paratge ben distint del desert. És un regne de terres fèrtils i verdes, un regne que ha viscut en pau fins a la mort del seu soldà Zahir. Però la successió del soldà ha provocat la baralla entre els seus dos fills bessons. Iusuf i Ahmar, els quals, després d'un any de guerra, han perdut la vida. Fàtima, germana menuda dels bessons, ha fugit abans de voler acceptar la responsabilitat de regnar i, amb ella, s'ha emportat un anell amb una pedra negra que dóna, a qui el porta al dit, el poder de ser soldà d'Arwan. El consell d'ancians anomena un oncle de Fàtima com a regent. Aquest governa amb pau i equanimitat durant vint anys, però la vida també se li escapa i el seu fill Ahmed, demana al consell dels ancians que l'anomene nou soldà. Ahmed és orgullós i violent, i vol fer d'Arwan un imperi poderós. Això, com és lògic, provoca el recel dels seus adversaris, que consideren Fàtima com l'única hereva, i organitzen una expedició per buscar-la. Aquesta expedició ha sigut comandada per Alí, l'home mort a l'oasi, i el seu fill Ismail que, d'acord amb les ordres del seu pare, viatja per altres camins buscant Fàtima.

Després de finalitzar el seu missatge, el geni desapareix davant l'admiració d'Abdul i Omar. Mentre aquests comenten els fets que acaben de conèixer, un grup de soldats, comandats per Al-Mansur arriba a l'oasi i els pren per interrogar-los. Són soldats d'Ahmed que busquen també Fàtima i el seu anell, amb la intenció de matar-la. La ignorància dels dos mercaders els salva d'una possible mort, com també la intervenció de Nabih, un rodamón, que apareix de sobte a l'oasi. Al-Mansur, amb els seus soldats, se'n va per continuar la seua busca per les terres d'Arwan. Nabih anuncia a Omar que en les seues mans està la solució del problema. També ell ha de buscar: si ho fa en la ciutat de les mil fonts és molt probable que trobe el que tots busquen. Omar no vol perdre el temps i en parteix de seguida amb el seu camell. Abdul creu que Nabih és un màgic que portarà la desgràcia al seu fill, però aquest es considera, simplement, un rodamón a qui li agrada contar històries.

Nabih trau una flauta d'una bossa i comença a tocar. Una serp n'ix encantada per la música i els xiquets que hi ha al mercat en queden admirats. Quan Nabih deixa de tocar, tots protesten, i aquest comença el relat de la història de la serp i la garsa.

Cada dia una serp visitava el niu d'una pobra garsa i es menjava els seus ous. Per aquest motiu, la garsa, farta per tanta cara dura

com tenia la serp, va idear un estratagema per desfer-se d'ella. Molt a prop del niu de la garsa vivia una mostela, a qui també li agradaven molt els ous de l'au, per això quan en va veure un pel camí, no s'ho pensà dues voltes i se'l menjà. Però no era un ou sol, n'hi havien més. La mostela va seguir el rastre dels d'ous que astutamente havia deixat la garsa fins on dormia la serp. En veure's, com que la serp i la mostela són enemigues naturals, van començar a lluitar. Dels dos animals, el més fort era la mostela. Per això, després d'una forta lluita, aquesta va guanyar i, com que estava molt esgotada per la baralla, va pensar que uns ous de garsa la reanimarien. Així és com la garsa, després de tant estratagema, no va aconseguir millorar la seua situació sinó que, fins i tot, emplitjorà en ser ella mateixa devorada per la mostela.

Acabada la història, l'ambient del mercat s'apodera de l'escena. Els xiquets corren a jugar i Nabih continua demanant almoïna. Molt a prop d'on es troba el rodamón, hi ha un pou on va una jove amb un cànter a per aigua. Aquesta jove és Laila. Ella, en veure el rodamón, li dona una almoïna i Nabih li ho agraeix. Els dos parlen i el rodamón descobreix que Laila és filla d'Ibrahim, el valerós capità de la guàrdia que un dia va morir defenent el regne dels tawari. La seua mare és originària del regne d'Arwan. Però mentre Laila i Nabih parlen, entra Omar en la plaça. Aquest, cansat, busca refrescar-se en el pou. D'aquesta manera és com coneix Laila. Omar la reconeix de seguida com la vertadera filla de Fàtima, la princesa d'Arwan. Laila no coneix la història i, per això, Omar comença a contar-li-la, mentrestant unes mares persegueixen els seus fills que no han anat a l'escola. El rodamón protesta i discuteix amb les mares i, fins i tot, les espanta finalment amb un ratolí. Laila i Omar continuen parlant i, com que ella no creu el que li està contant, Omar vol convèncer-la parlant-li de la pedra negra, la qual sembla tenir la mare de Laila. Just en aquest moment, entra Hassan i anuncia molt excitat que uns soldats estrangers han entrat a casa de Laila. Els soldats ho estan trencant tot i han calat foc a la casa. Naturalment, Omar sap de seguida, que són els soldats d'Al-Mansur i s'ofereix per ajudar Laila. Tots corren per ajudar la mare de Laila. Però Nabih, que no vol que Hassan, presència els fets, perquè és molt menut, el deté i li conta un altra història.

La casa de Laila està destrossada i Fàtima, la seua mare, és morta. Omar i Laila lamenten tanta desgràcia. Però a Omar no se li escapa el detall que Laila és la nova hereva del tron d'Arwan. Mentre ell ho proclama, s'escolten unes cavalcades que s'hi aproximem. Són Abdul, pare d'Omar, i Ismail, fill d'Alí —el missatger mort a l'oasi. Els dos entren en companyia dels soldats d'Ismail, que, segons

conten, han vençut Al Mansur en una lluita. Ismail demana a Laila que es convertesca en sobirana del poble d'Arwan, però ella no vol ser-ho perquè estima el poble on viu i desconeix el d'Arwan. Per tant, només queda que aparega l'anell de la pedra negra i que aquest designe el nou soldà. Per això, tots busquen entre les runes de la casa, fins que Ismail troba l'anell a la cendra. Quan el té a les mans, és aclamat soldà d'Arwan pels seus vassalls. Laila accepta de bon grat la nova situació, perquè ella insisteix a no ser la suldana. Abdul ajunta les mans d'Omar i Laila, perquè entre ells ha nascut un nou amor.

La història que Nabih està contant a Hassan en canvi d'un meló d'aigua finalitza, però Hassan pregunta que va passar amb la parella i Nabih, sense pensar-s'ho massa, respon que Laila i Omar són els seus pares.

TEMA I INTERÉS DEL LLIBRE

La princesa del desert és una història clàssica pel que fa al seu argument central, però, no ho és en el desenvolupament de la seua estructura. En l'obra trobem una història dins d'una altra història i, fins i tot, una tercera i una quarta. Potser, l'anàlisi d'aquesta estructura narrativa utilitzada per Rodolf Sirera, ens dona la clau de l'obra: una mateixa història no depèn d'ella mateix, sinó d'unes altres que la conformen i l'enriqueixen. Això té un sentit purament teatral i és des d'aquesta perspectiva que s'ha de fer l'anàlisi central del llibre.

L'objectiu de *La princesa del desert* és, per dir-ho d'alguna manera, representar d'una forma conscient una història, però intentant, al mateix temps, no fer-ho d'una forma evident fins al final de l'obra. Si no és així, no s'entén de cap de les maneres un desenllaç que l'autor, Rodolf Sirera, ens presenta per sorpresa.

En termes teatrals, quan al públic se li denota que el que ha vist és una representació, es produeix un distanciament entre els tres elements centrals del teatre: l'autor, l'actor i l'espectador. Aquest distanciament fa que l'espectador, que és qui rep la història en la seua part final, sàpia que no sols se l'ha volgut entretenir, sinó que s'espera d'ell que participe en la reflexió dels fets narrats. És tracta, en definitiva, d'un teatre didàctic. És a dir, d'un teatre adequat per a llegir i per a ser representat a l'escola.

A més a més, de les històries que ens conta l'obra, el lector i/o l'espectador n'ha de traure les pròpies conclusions. Cadascuna té el seu tema d'interés que ha de ser analitzat degudament. En aquest sentit, i sense cap pretensió de ser exhaustius, de les mateixes

històries hem extret els punts següents d'anàlisi per a un possible debat a la classe:

- El conflicte principal provocat per l'ambició dels que aspiren el poder absolut d'un poble ric.

- La solidaritat d'Omar sense cap interès personal amb l'objectiu d'instaurar la justícia.

- Laila estima més el poble on ha viscut que el que li ofereix els honors i el poder.

- Nabih és un bon amic de Hassan i no sols li procura diversió, sinó també li dona bons consells.

- La gansa utilitza un estratagema per desfer-se'n de la setp sense pensar-ne en les conseqüències.

- Gro ajuda un os a passar despercebut davant els caçadors.

- La història que ha contat Nabih en canvi d'un meló d'aigua sembla haver passat de veritat.

L'AUTOR

Rodolf Sirera (València, 1948) és llicenciat en Història per la Universitat de València i un dels autors teatrals més considerats de l'Estat espanyol. Ha estrenat i publicat nombroses obres d'alduts i, fins i tot, ha estat traduït al castellà, francès, anglès, italià i polonès.

Entre les seues obres cal destacar: *La Pau (retorna a Atenes)*, *Homenatge a Florentí i Montfort*, *El brunzir de les abelles*, *Arnau*, *El verí del teatre*, *Bloody Mary Show*, *Funció de gala* i l'òpera *El triomf de Tirant*. *La princesa del desert* és la primera obra juvenil que publica. Convé també destacar que Edicions Bromera publicà anteriorment en la col·lecció «Bromera Teatre» el seu llibre titulat *Indian Summer*.

Ha sigut director del Teatre Principal, cap del Servei de Música, Teatre i Cinematografia de la Generalitat Valenciana, membre del Consell Rector de l'IVAECM i professor a la Universitat de Chicago.

Ha obtingut nombrosos premis, entre els quals mereixen ser destacats el Sanchis Guarnier, el Carlos Arniches, l'Ignasi Iglesias, el Ciutat de Barcelona, el Ciutat de València de la crítica i el Serra d'Or de la crítica.

Finalment cal destacar la seua activitat com a traductor de Pirandello, Bill Manhoff, Jerome Kilty i Philippe Menyana. Darrerament dedica la seua activitat literària al món audiovisual, i és uns dels guionistes de les diverses sèries de Canal 9 i TV3.

L'IL·LUSTRADOR

Paco Hernández Navarro va néixer a Xirivella (l'Horta), l'any 1960. És llicenciat en Belles Arts per la Universitat Politècnica de València. Durant cinc anys va exercir com a ensenyant, faena que va deixar per dedicar-se plenament a la il·lustració. En aquest camp ha treballat per a les editorials Norma (Barcelona), Sánchez Aparisi (València) i Edicions Bromera (Alzira) i en diverses agències de publicitat de València, Alacant i Barcelona. A més de *La princesa del desert*, ha il·lustrat per a aquesta mateixa editorial, entre d'altres, els llibres següents: *El cas misteriós del doctor Jekyll i el senyor Hyde*; *Tom Sawyer, detectiu*; *El misteri de les campanades* i *Una escola blanca que s'obri i mai es tanca*.

SUGGERIMENTS DIDÀCTICS I METODOLÒGICS

Els textos teatrals s'escriuen amb l'objectiu final de poder ser representats en un escenari. Per això, la seua estructura respon, des del principi, a tota una sèrie de necessitats extraliteràries que condicionen la seua personalitat pròpia en relació amb altres gèneres literaris. Però, no obstant això, no hem d'oblidar mai que el gènere dramàtic és també un gènere literari i, en conseqüència, els seus textos poden tenir un valor artístic i informatiu intrínsec al de la seua representació escènica.

Per tant és lògic afirmar que els textos teatrals poden ser destinats, i han de ser-ho també, a la lectura. Fins i tot, permeten, a més d'una lectura individual com la de qualsevol altre gènere literari, una lectura col·lectiva i participativa realment lúdica i motivadora. Per això, en atenció a aquest principi, la col·lecció «Micalet Teatre» ha optat per separar d'una forma clara les propostes d'escenificació i les propostes de treball sobre el text. Les primeres, destinades a facilitar l'objectiu final de qualsevol text teatral, s'inclouen en el mateix llibre on es publica l'obra. Les segones, que tenen l'objectiu de potenciar i enquadrar la lectura del text en un marc significatiu més ampli i enriquidor, es publiquen en un quadern separat que reserva, al mateix temps, el llibre com un objecte d'oci i de plaer personal.

Hem de tenir en compte que la lectura és en si mateix, una activitat significativa i no ha de ser necessàriament un mitjà per aconseguir altres objectius o una excusa per a treballar matèries diverses. Per això, les activitats que es proposen en aquest quadern de propostes didàctiques estan pensades per a ser utilitzades de forma

selectiva i a criteri del mestre o de la mestra quan es veja la possibilitat d'una explotació i utilització pedagògica col·lectiva del llibre, però no haurien de ser usades mai per a la realització de treballs individuals descontextualitzats o amb una finalitat de control i d'avaluació.

És necessari que les activitats que es plantegen estiguen relacionades entre si i que formen part d'un context atractiu i interessant per a l'alumnat. No és adequat plantejar-les mai com a treballs aïllats, perquè la motivació és un factor important que ha de funcionar en tot moment.

Per això, la proposta didàctica següent s'ha plantejat com una mena de quadern preparatori de cara a una probable escenificació del text. Per aquest motiu, a més de la fitxa de lectura i de les activitats complementàries, s'hi ha elaborat una fitxa de producció, una fitxa de direcció i una fitxa de plàstica enfocada al seu ús en una possible representació dramàtica.

PROPOSTES DE TREBALL*

(MATERIAL FOTOCOPIABLE)

---

* L'editor autoritza la reproducció d'aquestes *Propostes de treball* amb finalitats didàctiques, però recorda que no es permet la reproducció, per fotocòpia o altres mitjans, del llibre a què es refereixen aquestes propostes.

A) FITXA DE LECTURA

TÍTOL DE L'OBRA: _____
AUTOR/A: _____
IL·LUSTRADOR/A: _____
EDICIONS BROMERA
COLLECCIÓ: _____ Núm.: _____

1. Explica breument quin és el tema principal de l'obra.

.....
.....
.....

2. Enumera alguns altres temes o aspectes secundaris de l'obra que consideres interessants.

.....
.....
.....

3. Fes una valoració crítica de l'obra. Enumera els seus aspectes positius i negatius. ¿Recomanes la seua lectura als teus companys o companyes?

.....
.....
.....

4. Redacta una valoració crítica de les il·lustracions. ¿T'agraden o no? ¿Quins aspectes consideres característics de l'il·lustrador?, etc.

.....
.....
.....

5. Realitza una valoració crítica de la publicació. ¿Què et sembla l'edició de l'obra? ¿T'agrada el format del llibre? ¿La seua portada i contraportada? ¿Quina opinió et mereix el paper utilitzat?, etc.

.....
.....
.....

B) FITXA DE PRODUCCIÓ

1. ¿Quina tècnica de representació s'adequa millor al contingut de *La princesa del desert* o a les vostres possibilitats d'escenificació?

Actors: _____ Titelles: _____ Titelles i ombres: _____ Mixta: _____
Raona la teua resposta.

---

2. ¿En quins espais transcorre l'acció de l'obra? Enumera'ls.

---

3. ¿En quin continent transcorre l'acció?

---

4. ¿Quants personatges que parlen hi apareixen? Fes-ne una llista amb el seu nom.

5. Classifica els personatges segons la seua importància.

PROTAGONISTES	PRINCIPALS	SECUNDARIS	FIGURANTS

6. Completa la fitxa següent per tal de fer un esquema de producció.

NÚM. ESC.	DECORAT	UTILLATGE	LLUM (dia, nit, etc.)	PERSONATGES

7. L'autor ha escrit aquesta obra per a ser representada amb diverses tècniques. ¿Quines creus que haurien de ser les escenes amb titelles, quines amb ombres i quines amb actors?

TITELLES	OMBRES	ACTORS
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

8. Fes un esquema dels personatges principals de l'obra segons les característiques que els caracteritzen.

PERSONATGE	EDAT	VESTUARI (pobre o ric)	ASPECTE (bo, dolent, llest, babau, etc.)
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

9. Fes una distribució del treball per realitzar la producció tenint en compte que no has de sobrepassar els dos mesos de treball efectiu. És a dir, el màxim de temps disponible, donat que es tracta d'una obra amb titelles, ha de ser de 60 dies.

	NÚM. DIES
- Crear l'equip base de la producció (director, escenògraf, ajudants, etc.)	.....
- Planificació de la producció i creació dels diversos projectes.	.....
- Realització de proves amb actors i manipuladors.	.....
- Construcció dels materials principals (cas que siga amb titelles).	.....
- Assaig de lectura.	.....
- Assaig de moviment.	.....
- Assaig de perfeccionament.	.....
- Assaig de ritme.	.....
- Assaig general.	.....
- Representació.	.....

10. Escriu una sèrie de frases publicitàries per promocionar l'espectacle.

.....

.....

.....

C) FITXA DE DIRECCIÓ

1. Escribe un resum o una sinopsi de cada escena amb un màxim de tres línies. Quan acabes el resum apunta que hi ha d'important a l'escena que cal ressaltar.

NUM. ESC.	RESUM O SINOPSI	A RESSALTAR-HI

2. Describe amb una paraula com creus que són d'aspecte físic i de personalitat els personatges principals de l'obra.

	FÍSIC	PERSONALITAT
NABÍH		
HASSAN		
ABDUL		
OMAR		
GENI		
AL-MANSUR		
LAILA		
ISMAIL		

3. Rodolf Sirera, l'autor de *La princesa del desert*, a més dels diàlegs ha escrit també unes acotacions escèniques on s'inclouen apunts sobre els sons i els colps musicals d'ambientació. Tenint en compte tot això, fes una fitxa amb els sons que creus que haurien d'acompanyar l'acció de cada escena.

NÚM. ESC.	TIPUS DE SO	ENTRA EN	DESAPAREIX EN

4. En les acotacions de *La princesa del desert* es descriu l'ambientació de les escenes. No obstant això, l'autor és conscient que, normalment, els directors i els escenògrafs no sempre solen fer cas de les seues indicacions, perquè la primera descripció detallada la fa el director per tal de saber com transmetre les seues idees a l'escenògraf.

Juga a ser director teatral i descriu els decorats de les escenes que més t'agraden. Ho has de fer per escrit, sense dibuixar.

5. La documentació sobre l'època, l'ambient, és molt important per tal d'explicar als actors les evolucions dels seus personatges.

Busca en els llibres de la biblioteca tot el que trobes sobre l'època i l'espai geogràfic on es desenvolupen els fets narrats en *La princesa del desert*. Aprofita la mateixa recerca per localitzar imatges en els gravats, els quadres, etc. T'ajudarà a crear una ambientació adequada.

6. Quan parlem, expressem idees, sentiments i fets. Nosaltres tenim clar el que diem, però els que ens escolten no sempre ho tenen clar. En moltes ocasions comprenem la intenció d'una frase només pel to de la veu. La manera de parlar aclareix moltes coses.

Estudia els parlaments dels personatges principals i anota, davant de cada frase, un paraula que definesca el sentiment que creus que ha d'acompanyar-la.

Fixa't en l'exemple:

ABDUL. (*Cridant.*) ¡Fill meu! ¡Fill, meu! (*Impacient.*) ¿Estàs bé...?
(*Indignat.*) ¿T'ha fet res, aquest monstre? (*Carinyós.*) El teu pobre pare pensava que es moria de la impressió.

D) FITXA DE PLÀSTICA

1. Busca imatges o fotografies que puguen suggerir-te idees de cara a una adequada ambientació de l'obra i fes-ne una exposició.

2. Dibuixa, amb tota mena de detalls, un dels decorats descrits a l'activitat número 4 de la fitxa de direcció.

3. Investiga sobre l'aspecte físic dels personatges: busca en còmics, revistes, contes, il·lustracions, etc., els rostres que creus que

han de tenir els personatges. Després, dibuixa'ls amb el vestuari que consideres adequat.

4. Si has de fer algunes escenes amb ombres, has de posar-te a investigar ara mateix. Fes que la teua habitació o la classe estiga el més aïllada possible de la llum exterior, projecta un reflector de taula en una paret; apaga la resta dels llums i col·loca't entre el reflector i la paret. Deixa't portar per la teua pròpia ombra. Després interposa altres elements per tal d'experimentar ombres i figures i, finalment, retalla cartolina i fes figures que et puguen ser vàlides per a representar *La princesa del desert*.

5. També has de fer pràctiques amb titelles, de manera que agafa un calcetí i posa-li dos ulls amb paper adhesiu i unes dents amb palets per tal de jugar a representar algunes escenes de *La princesa del desert*. També pots fer el cap de les titelles amb pilotes menudes i el cos amb el cartó cilíndric que sobra en el paper higiènic.

E) ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

1. En l'obra es parla de dos països amb una cultura molt igual, però amb dos paisatges ben diferents. L'un —Arwan— és fèrtil i frondós, l'altre —el regne dels tawari—, en canvi, és àrid i sec.

Fes una llista dels distints tipus d'animals i de plantes que poden viure en llocs tan diferents.

2. Nabîh representa la saviesa popular. D'ell no sols naixen moltes històries noves dins de la història central de *La princesa del desert*, sinó que és portador d'altres llegendes que van passar en un temps ja remot.

Fes, amb els teus companys i companyes de classe, un recull de contalles, acudits i fets que hagen succeït antigament. Demana la col·laboració de la teua família.

Escriu les històries o els acudits i proposa al teu mestre o mestra la realització d'un llibre de la classe.

3. Inventa un mapa dels dos regnes que apareixen en l'obra *La princesa del desert*, però no t'oblides de posar-hi els llocs que apareixen en l'obra, i també d'altres nous de la teua exclusiva imaginació.

4. Un geni apareix de dins d'una botella per informar Omar i Abdul dels fet que han ocorregut al regne d'Arwan. En cas d'haver sigut un geni dels que concedeixen desitjos, ¿quins creus que hauria demanat cada personatge de l'obra? Posa'n tres per cada un i compara'ls amb els que tu hauries demanat en cas que t'hagueres trobat amb el geni.

5. Posa't en la pell de la garsa i inventa tres possibles solucions al seu problema.

6. Fes una llista de tots els animals que per defendre's utilitzen un camuflatge en la seua pell. També pots fer-ne un altre de tot el contrari, és a dir, que utilitzen la vistositat del seu aspecte per fer-se notar o, fins i tot, per espantar els adversaris.

